

## Talousarvion 2026 ja taloussuunnitelman 2027–2028 laadintaohje

### Talousarviota koskevat säännökset

Kuntalain 110 § (10.4.2015/410) mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja –suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kuntien tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan taloussuunnitelmassa tulee päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna jaksena katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Kunnanhallitus vastaa talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelusta.

### Yleinen toimintaympäristön kehitys

Kuntatalouden tila heikkeni vuonna 2024, mutta vähemmän kuin pelättiin. Kuntien tilinpäätökset olivat vahvempia kuin mitä vuosi sitten talousarvioiden perusteella ennakoitiin. Menokasvu oli vuonna 2024 odotettua maltillisempaa. Toimintakate eli kunnan nettotoimintakulut kasvoivat 1,8 prosenttia ja peräti 130 kunnassa ne pienentyivät vuoteen 2023 verrattuna.

Kuntatalouden rahavirta jäi positiivisesta tuloksesta huolimatta alijäämäiseksi: toiminnan ja investointien rahaviralla mitattuna kuntatalous oli -470 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Kuntien investoinnit pysyivät korkealla tasolla ollen 4,8 miljardia euroa vuonna 2024. Rahavirta oli negatiivinen, koska käyttötulot eivät riittäneet kaikkien investointien rahoittamiseen. Kunnat velkaantuivat lisää 720 miljoonalla eurolla. Lainakanta kääntyi välivuosien jälkeen kasvuun.

Kuntaliiton arvioiden mukaan talouden tilan heikkenemistä selittää verotulojen aleneminen 500 miljoonalla eurolla muun muassa sote-uudistukseen liittyneiden verohäntien poistumisen takia. Kuntien tuloihin ja menoihin välittyivät myös heikko suhdannekehitys, valtionosuuksien pieneneminen 250 miljoonalla eurolla sekä kasvaneet korkokustannukset.

Valtiovarainministeriön budjettiehdotus vuodelle 2026 esittää 150 miljoonan euron leikkausta kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin. Kevään riihessä hallitus on jo päättänyt 75 miljoonan euron leikkauksesta peruspalveluiden valtionosuuteen. Perusopetuksen vahvistamisen toimenpiteisiin ohjattu 200 miljoonaa leikataan nyt toista kautta samasta vuosipotista käytännössä kokonaan.

## **Riskienhallinta**

Talousarvion laadintaprosessin yhteydessä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti kaikkia organisaation toimintaan liittyviä riskejä.

Talousarvion laadinnan yhteydessä talousarvioissa esitettyihin taloudellisiin ja toiminnallisiin tavoitteisiin liittyvät riskit on tunnistettava, analysoitava, sekä arvioitava niiden merkitys suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja organisaatioon.

## **Vuosikate**

Yhteenlaskettujen vuosikatteiden pitää ylittää suunnitelmakaudella 2026 – 2028 suunnitelman mukaiset poistot ollakseen tasapainossa. Tasapainoisen talouden turvaamiseksi vuosikatteen tason tulisi olla koko kunta huomioiden noin 800 000 euroa vuosittain, riippuen vuosittaisten investointien tasosta.

## **Lainat**

Kärsämäen kunnan lainakanta 31.12.2024 oli 9 619 681 euroa, 4 057 euroa/asukas,, konsernin lainamäärä oli 18,06 milj. euroa, 7 615 e/asukas. Tavoitteena on edelleen pitkällä aikavälillä vähentää korollisten lainojen määrää.

## **Verotulot**

Verotuloarvio perustuu 14.8.2025 veroennustekehikkoon, jossa kunnan tuloveroprosentti on 9,50 ja kiinteistöveroprosentit vuoden 2025 tasolla. Kuntaliiton veroennusteen mukaan Kärsämäen verotulot vuonna 2026 olisivat 5,138 milj. euroa.

|                               |              |              |               |               |               |                |
|-------------------------------|--------------|--------------|---------------|---------------|---------------|----------------|
| <b>Kärsämäki</b>              |              |              |               |               | <b>S</b>      | <b>1 000 €</b> |
| 0                             |              |              |               |               |               |                |
| <b>Yhteenvedo</b>             |              |              |               |               |               |                |
| <b>TILIVUOSI</b>              | <b>2023</b>  | <b>2024</b>  | <b>2025**</b> | <b>2026**</b> | <b>2027**</b> | <b>2028**</b>  |
| <b>Verolaji</b>               |              |              |               |               |               |                |
| Kunnallisvero                 | 2 940        | 3 530        | 3 450         | 3 658         | 3 692         | 3 827          |
| Muutos %                      | -56,8        | 20,1         | -2,3          | 6,0           | 0,9           | 3,7            |
| Yhteisövero                   | 822          | 615          | 570           | 605           | 641           | 672            |
| Muutos %                      | -35,3        | -25,3        | -7,2          | 6,1           | 5,8           | 4,9            |
| Kiinteistövero                | 669          | 761          | 868           | 875           | 875           | 875            |
| Muutos %                      | 2,6          | 13,8         | 14,1          | 0,7           | 0,0           | 0,0            |
| <b>VEROTULOSSI KIRJATTAVA</b> | <b>4 431</b> | <b>4 906</b> | <b>4 888</b>  | <b>5 138</b>  | <b>5 207</b>  | <b>5 373</b>   |
| Muutos %                      | -49,2        | 10,7         | -0,4          | 5,1           | 1,3           | 3,2            |

## Valtionosuudet

Valtionosuuksien osalta uusi arvio pohjautuu Valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton ennakkolaskelmiin 26.6.2025, joiden mukaan tämän hetken arvio Kärsämäen kunnan valtionosuuksista vuonna 2025 on n. 4,96 milj. euroa. Ennakkolaskelmien perusteella valtionosuusrahoitus vähenee noin 33 000 euroa (0,7%) vuoteen 2025 verrattuna.

Meneillään olevan valtionosuusuudistuksen vuoksi suunnitelmavuosiin 2027 ja 2028 liittyy merkittävää epävarmuutta.

## Maksut ja taksat

Valtion talousarvioehdotuksen mahdollistavat maksujen korotukset on otettava täysimääräisinä käytäntöön. Muille maksuille on tehtävä vähintään kustannustason nousun suuruinen tarkistus vuosittain.

## Toiminnalliset tavoitteet

Talousarvion 2026 toiminnalliset tavoitteet johdetaan uudesta kuntastrategiasta. Tavoitteiden tulee olla realistisia, konkreettisia ja mitattavia. Tavoite on päämäärä, sillä kuvataan tulos, joka saavutetaan toimintaa varten annetuilla määrärahoilla talousarviovuoden aikana.

Tavoitteista laaditaan erilliset taulukot vuoden 2025 talousarvion tapaan. Talousarvion laadinnassa on huomioitava, että valtuuston käsittelyssä olevien tavoitteiden tulee olla helposti seurattavia ja mitattavia. Hallintokuntien strategiset tavoitteet esitetään yhdenmukaisesti kuten vuoden 2025 talousarviossa.

## Tytäryhtiöt

Tytäryhtiöiden tulee talousarvioissaan tavoitella positiivista tulosta. Yhtiöiden maksut, taksat ja vuokratasot tulee tarkistaa vastaamaan kohonnuttua kustannustasoa. Tytäryhtiöt noudattavat tätä talousarvion laadintaohjetta soveltuvin osin ja huomioivat Kärämäen kuntastrategian toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden.

## Toimintamenot ja -tulot

Vain välttämättömät ja todelliset määrärahat ja tuloarviot varataan talousarvioon.

Talousarvion 2026 valmistelussa huomioidaan tilinpäätösten 2023 ja 2024 sekä talousarvion ja toteutuman 2025 analysointi ja vuodelle 2026 tiedossa olevat muutokset.

Menopaineita vuoden 2026 toimintakuluissa aiheuttavat yleisen kustannuskehityksen nousu ja kunta-alan palkkaratkaisun vaikutus.

**Käyttötalouden menoesitykset on käytävä tiukasti läpi.**

Hallintokunnilta edellytetään huolellista paneutumista myös vuosien 2027-28 taloussuunnitelman valmisteluun, jotta talouden vakauttamiselle saadaan realistiset pohjaluvut. Oleellista on huomioida menoissa ja tuloissa sellaiset toiminnalliset muutokset, jotka perustuvat tuleviin lainsäädännöllisiin velvoitteisiin tai tiedossa oleviin volyymin muutoksiin.

## Palkat ja henkilöstökulut

Talousarvio- ja taloussuunnitelmiin lasketaan palkankorotukset:

- TA 2026 palkankorotukset 3,0 %
- TS 2027 palkankorotukset 3,0 %
- TS 2028 palkankorotukset 2,5 %

Henkilöstömäärärahat tulee budjetoida siten, että henkilöstön määrä ei lisäännä, ellei sille ole toiminnallista perustetta. Määrärahaa ei varata virkoihin/toimiin, joita ei täytetä.

## Keskeiset muutokset

Vuoden 2026 talousarvion ja vuosien 2027 -2028 taloussuunnitelman valmistelussa tulee huomioida seuraavat muutokset:

- Pohteelle vuokrattujen tilojen jatko v.2026 eteenpäin, sote-kiinteistöjen yhtiöittäminen
- Eläköitymiset ja tehtävien täyttötarve tapauskohtaisesti
- Valtionosuusuudistus v. 2027

## **Investoinnit**

Lähtökohtaisesti vuoden 2026 talousarvon investoinneissa toteutetaan aiemmin päätetyt investoinnit sopeuttaen investointiohjelma talouden kantokykyyn investointihankkeita priorisoimalla. Investointien alaraja on 10 000 euroa eli investointiosaan ei budjetoida hankkeita, joiden kustannukset alittavat 10 000 euroa. Hallintokuntien tulee esittää investointitarpeensa kunnanjohtajalle 26.9.2025 mennessä.

## **Aikataulu**

Vuoden 2026 veroprosentit on tarkoitus vahvistaa 5.11.2025 valtuustossa. Lautakuntien tulee antaa esityksensä vuoden 2026 TA:n ja vuosien 2027-27 TS:n osalta **31.10.2025 mennessä**. Valtuuston päätettävänä vuoden 2025 talousarvio on tarkoitus olla 10.12.2025.